

különböző ugyanannak a pillanatnak a története”, s ez buktatja a rideg rációt, a spekulatív filozófiai csűrís-csavarást. Az érzelmek soha nem távolodnak el olyan mértékben az emberi természettől, mint a gondolatok.

Magyar író maradtál Bécsben! Nem kis teljesítmény. A császárváros nagyobb olvasztótégely volt mindig, mint Ohio bányái, Detroit gyárai, New York körengetege, emberdzsungele, ezért, aki csak tehet, továbbmenekült, de Te itt maradtál egyedüli „nagyvadnak”, jól érezted magad a Burg árnyékában, élvezted az előnyeit, de a csapdát, hogy német nyelvű író legyél, elkerülted. Hited, nyakasságod, túlzó önbizalmod segített ebben? A világ legtermészetesebb hangján jelentetted ki: rég meg kellett volna adni neked az irodalmi Nobel-díjat.

A Bécsi Napló szerkesztőségében, ahol legtöbbször találkoztunk, vívtad szívósan kitartó harcodat a dilettantizmus ellen. A nyugati életmód, életvitel általában másodrendű munkának, hétvégi barkácsolásnak tartja az írást, de Te tudtad, egész embert kíván a toll, Te voltál közülünk az egyetlen, aki pil-

lanatra sem tágítottál a kaptafától. Aki eladta lelkét az ördögnek – mondogattad –, az ne kacsintgasson árnyékos lugasok felé.

Nem települtél haza a váltás után se. Volt benned valamilyen nehezen megfejthető másság, amely mindenkitől megkülönböztetett. A Nyugat első nemzedékeivel indultál hajdan, aztán jugoszláv, szlovák, cseh, német-osztrák írók társaságában műfordítóként, szerkesztőként dolgoztál, Bécsben – zajos magánéleted ellenére – szellemi remeteként éltél. S milyen bámulatos: árnyalati hatások nélkül vészeltél át mindent. Egyedül önmagadra hasonlítottál, az Ego volt számodra a csigahéj, a korallsziget, lényegében minden sorod, mondatod rólad szól, lírai és prózai önvallomás-sorozat az életmű.

Egyetlen egy kívülről jött, a külső világban gyökeredző jelző tapad majd a nevedhez. Ha beszél rólad az utókor, úgy kezdi majd a történetet:

Volt egyszer, hol nem volt egy bécsi író...

Sírfeliratként álljon itt a *Caligula-bár* (1990) kötetedből *Hihetetlen* című, már a mostani, a túlvilági léted felé pillantó versed.

MONOSZLÓY DEZSŐ

Hihetetlen

*Hihetetlen, hogy nem leszünk,
szeretetünk is elmúlik velünk,
pedig marad a tűz, a víz, az ég,
gyűlölet, kéj is, épp elég
jóság is lesz és szerelem,
csak nem benned és nem velem.*

*Hihetetlen, hogy nem leszünk,
szájunk, szívünk, fejünk, kezünk
részekre hull, szétporlad, összeolvad,
miközben a bolygók tovább forognak.
Nappal és éjjel bukfence fordul,
de mi többé nem tudunk magunkról.*

MONOSZLÓY DEZSÓ
Irigység

Olyan volt a szűk bajai utca, mint egy nyújtózkodó hermelin. Helyesebben Élet Mihály gondolta ilyennek. Igaz, eleven hermelint még nem látott soha, de most érezte, hogy az a bizonyos kitömött példány kiszökött a természetrajzi szertárból, átrohant az éveken, aránytalanul megnőtt, és most idefeküdt az ablak alá, hogy betakarja a sáros utcát. Szeme helyét fekete pocsolócsillagok jelezte, de másutt fehér, hősínű volt a prémje, s tele volt lapuló étellel, mint Lagerlöf téli tájai, amelyeken Gösta Berling kóborolt. Igen, minden olyan hihetetlen volt, az alacsony szoba, a horgolt terítő, a vasárnapi ebédre váró délelőtt csöndje. És Mihály még csak most kezdte számba venni az elmúlt hét eseményeit, amelyek idesodorták. Különös szárnyakon szállt ez az emlékezés, nem is szavak, inkább illatok sodorták. Először erős szénailatot érzett az orrába tódulni (egy istállóban heverték szorosán egymás mellett), aztán egy padlás tetején, ahová alkalmi éji szállásra beteretelték őket azok az ördögsipkás, érthetetlen beszédű katonák, kukorica és préselt szőlő szagát érezte. S mindezt valami nagyon régi, fehér mese vette körül, amelyben süvegcsukorrá váltak a dombok, a dombok tetején apró hegyi lovak és szekerek kanyarogtak, legendaszerű ordítások reszkettették a mozdulatlanságot, s ő ment ezen a fel nem fogható úton, szuronyok és emberek között, a lapuló fehér szőrű állatok hátán, éhesen és szomjasan, mindaddig, amíg a keze csonttá fagyott, inge alatt megszokottá vált a tetvek mocorgása, elfelejtette, honnan jön és hová tartozik, s még arra se tudott felelni mindedig, hogy mi módon került ide.

Most megcsikordult a konyhaajtó, és Méhes bácsi lépett a szobába. Egyik kezében a pipáját, másik kezében a pálinkásüveget szorongatta.

– Elég hideg van odakint.

Élet Mihály szóltanul bólintott.

– Gondolom, megkóstolhatnók. – Többet ő se szólt, csak biztató mozdulattal két poharat vett elő a kabátja zsebéből, és az asztalra tette.

Amíg az öreg töltött, Élet Mihály az asztal sarkát figyelte. Most is olyannak látszott, mint egy héttel ezelőtt. Pedig a tárgyak ritkán tudják függetleníteni magukat a jelentől. Mihály mégis úgy hajlott a

pálinkásüveg felé, mint akkor, azon az első napon, amikor a rumostea gőzébe csuklott a feje.

– Emlékszik? – kérdezte hangosan.

Az öreg beleegyezőleg elmosolyodott.

– Persze... Olyan elanyátlanodott volt. De hát nem is csoda... Beszélni se igen akart, csak a könnyei csorogtak.

Mihályt újból körülfogta annak a pillanatnak az emléke. Mintha a szeme előtt hajladozott volna a saját árnyéka. Betántorgott a konyhába. Szökött hadifogoly vagyok, mondta. Méhes néni ráncigálta le róla a katonaköpenyt. Aztán betuszkolták a szobába, s az asztal sarkán párolgott a tea, vagy az is lehet, hogy csak később hozták oda. A konyhában ezalatt már forrt a víz, nagy dézsába töltötték, ő anyaszült meztelen belekuporodott, Méhesné pedig kefélt róla a tetveket, a piszkot, a négyhetes fogság ráragadt keserűségét. Érdekes, a civilizációval együtt az emberről lehull a szégyenérzet is. Csak csont és bőr, sopánkodott Méhesné. De nem így volt, mert ezenkívül még a könnyek furcsa tömlője is volt, szeméből egyre peregtek a könnyek. Pedig nem akart sírni. Már nem is volt miért sajnálnia magát. Inkább az történt, hogy a sok hetes összefagyott bánat felolvadt a meleg dézsában és a tea gőzében. Mihálynak a visszaemlékezéstől összekoccant a foga.

– Éhes vagyok – sóhajtotta.

– Hát mindjárt lesz ebéd, addig is egészségünkre...

– Ó, nem úgy vagyok éhes, másképp, tudja, én ezentúl már sose fogok tudni jóllakni. Amikor a bajai barakkárokhoz értünk, egy halom kifőzött birkacsont hevert a kapu előtt, s mi nekiestünk és rágtuk. Nem bírtuk szétrágni a csontokat, mégis csattogott a fogunk, a szájunk feszült, s egymás kezéből téptük a birkakoponyákat.

– Az ember a rosszat hamar elfelejti.

Mihály nem válaszolt. A pohár után nyúlt, mohón felhajtotta. Utána erős émelygést érzett.

– Nem volt mindegyikünknek csajkája, én egy nagybajuszú őrmesterrel kerültem össze. Hörpöltük a levest, ketten, kétfelől. Akkor már három napja úton voltunk. Folyton csak mentünk, mentünk... Van egy spanyol vers. Hogy is van csak! Minden elmúlik és minden megmarad, a mi dolgunk csak menni, menni... Ismeri?

– Nem ismerem.

– Ja, a leves, igen... már két napja nem ettünk, a front közel volt... benzineshordókban főzték azt a levest. Szörnyű benziníze volt, és az őrmester bajsa

is belelógott... Nem bírtam tovább, kihánytam az egészemet... és akkor éreztem, hogy ez így nem jól van, és szaladtam vissza, hátha jut még egyszer abból a levesből... de már elfogyott...

Az öreg újból teletöltötte a poharakat, Mihály ügyesen a két ujjá közé fogta, már megszokta ezt a mozdulatot, mind a két keze be volt kötve, s olyan dagadt volt az a kötés, mintha párnákat viselne a keze fején. Most Méhes tekintete is a kötésre tévedt.

– Fáj még?

– Nem, nem fáj.

– A savanyúkáposzta jót tesz.

– Igen. – Szerette volna megnézni, milyen a sebe.

Amikor megszökött, kilátszottak a csontjai. Pedig valamikor azt hitte, hogy a fagyás egészen más, az ember csak elalszik és kész. Egyszer látta a némafilmen a Megfagyott gyermeket... de vele egészen másképp történt, keze, lába elgennyedt... valójában azért szökött meg, mert nem akarta elveszteni a kezét.

– Két hét alatt rendbe jön.

Mihály a fejét rázta, pedig bólintani akart... fogolytársa, a katonaorvos jutott eszébe. No, és most mit csináljak – mondta. Se kötszer, se gyógyszer. Még csak egy bicskám sincs. Ha volna, levágnám a kezedet... Hajnalban aztán munkára vezényeltek egy csoportot. Ő is közbük furakodott. Lőszert kellett kirakni a vagonokból. Az ujjait már nem tudta görbíteni. Az egyik ór ráripakodott. Ő a kezét mutatta. Hadonásztak egymás szeme előtt. Végül a pihenő csoporthoz küldték. Azok az úton várakoztak. A többi olyan volt, mintha álmában cselekedne, lőszeres ládák és sínek között szaladgált. Lövéseket hallott. A földre vetette magát. Átbújt valami drótkerítésen, a köpenye rongyai beleakadtak, később mégis átpréselte magát, a fagyott hóba nyomta a fejét, érezte, hogy arcáról csorog a vér. Körülötte sírkövek meredeztek, az egyik mögé lekuporodott. De csak egy lélegzetvételnél ideig maradt így, átrohant a temetőn, s be akart kopogni a Méhesék melletti házba, az öregasszony vitte el attól a kaputól, ő támogatta be hozzájuk. Azóta itt van.

Amíg erre gondolt, Méhes néni megterített, lánya pedig behozta a párolgó levest. Nem volt szép lány. Nagy, vörös kezében fogta a tálát. Mihály a kanálért nyúlt, és önmagában mélyen meghajolt a Méhes lánya előtt. Keringőre kérte fel. Ahányszor a kanalat a levesbe mártotta, azt mondogatta magában, most fordulunk. Ez igen groteszknak tűnt fel. A Méhes lány 39-es cipőt hordott, és egy foga erősen előre

állt, kilátszott a szájából. A leves után disznósült volt burgonyával. Mihály villájára tűzte a sültet, és még mindig a Méhes lánnyal táncolt. Úgy érezte, már régebben is keringett a hihetlenséggel, mindig is így volt ez, csak nem tudott róla. Azok a régi lányok hosszú tüllruhát viseltek, a lendülettől kifeszült a szoknyájuk, finom kölniillat áradt belőlük, de abban a szédületben már a fehér utak is benne forogtak. A cukorsüveg alakú dombok, az apró lovak, az ördögsipkás katonák. A mellette lépegető fogolytársa is ott pergett a lányok között, az is, aki abban a faluban, ejnye, hol is volt csak, kilépett a sorból, mert észrevette az édesanyját, rohan, felkapaszkodik a rácsos kapura, s akkor felugrott az egyik géppisztoly... azt hitték, meg akar szökni...

Lám, már a rácsos kapu is keringőzik... s ő csüngött rajta szótlánul, mint gyümölcs a fán.

– Ízlik? – kérdezte Méhes néni.

Mihály tele szájjal bólogatott. Már nem evett olyan mohón, mint eleinte. Akkor még attól félt, ha nem siet, elveszik előle. Hercegfalván talált a hóban egy darab szalonnát, a parasztok szórták az útra, hogy az átvonuló foglyok megtalálják. Ő vette észre. Kenyér nem volt, lassan, félénken emelte a szájához a zsíros falatot, s akkor a szomszédja kicsavarta a kezéből, nem is a kezéből, a szájából tépte ki.

– Ízlik – mondta hangosan, amikor lenyelte a ropogósra sült burgonyát, mert nem akarta, hogy Méhesné tovább faggassa, a lányával akart keringőzni, de már elmosódtak szeme előtt a táncosok, s volt osztályfőnöke hajbókolt előtte, aztán létrákká váló fehér utak emelkedtek a magasba. Kapaszkodni kell, menni kell... A villát komótosan emelte szájához. Már nem volt éhes.

– Töpörtyűspogácsát is sütöttem – állt fel az asztal mellől Méhes néni. Ki akart menni a konyhába, de a lánya megelőzte. Ő hozta be a papírszalvétával kibélelt fonott kosárkát, amelyből ámulatkelően magaslott ki a pogácsapiramis. A legtetejében már csak egy volt.

– Tessék venni – kínálta Méhes néni.

– Még meleg. – Ezt a lány mondta.

– Hiszen nem szalad el – tódította hozzá Méhes bácsi.

Az ablak alól éppen akkor lábcsoszogás zaja keveredett a csendes szobai beszédbe. Mindnyájan az ablakhoz szaladtak. Csak Mihály maradt ülve. Látta, hogy Méhes néni kitarja az ablakot. Kint a szűk bajai utcán fáradt és éhes foglyok vánszorogtak.

Mihálynak nem kellett néznie őket, elég volt, ha becsukja a szemét, a menet máris előtte masírozott. Talán ő is közöttük van. Ijedten kapaszkodott a székbe. Méhes néni felkapta a pogácsáskosarat, és szórta, szórta a keringőző katonák felé, úgy repültek az ablakból, mint barnaszínű konfettik. Fagyott, csonttá soványodott kezek kapkodtak utánuk.

Puskaszíjcsattogás, szitkok hangzottak. A menet aztán elvonult a nyújtózkodó hermelin szőrén. Mihály szíve megtelt érthetetlen, lázongó irigységgel. Arra a legfelső pogácsára gondolt, amely egyedül állt a piramis tetején.

– Még csak meg sem kóstoltam – mondta.

A Méhes család dermedten ült vissza az asztal mellé.

ÁGOSTON CSILLA

Csontok (idei kiadás)

*Ez most a csontok éve volt,
megkeményedett koponyám,
se ütés, se simogatás nem formázza,
nincs puha kisdedefej, nincs gyurmaság,
csak a varratok kőkemény szigora,
nincs hova nőni már,
a tudás határmezsgyéjéről
visszavet a bal hátsó fájdalom,
egy bölcsességfoggal kevesebb,
csak ez kézzelfogható,
meg hogy oldalborda vagyok,
közvetlenül a szívet védem
(meg a tüdőt, csak az kevésbé romantikus),
s elszámolható még egy fractura malleoli
papíron, gyakorlatban külbokatörés,
gipszangyal vigyázott rám hét hétig,
álmomban szánkóztam a hófehér havon;*

*cserbenhagytak tartóoszlopaim,
rogyadozik Artemisz temploma;*

*de azért iszom a tejet, kitartóan,
mert kell a kalcium, hogy bírják
a csontjaim, mit is? ja, a terhelést,
a folyton gereblyézett húst,
az erek szaladó folyamát,
a testi tájat, meg a templomba
térő vendégeket, akik
idén is végigtapogatják
a finom márványszegélyeket,
ottfelejtik savas leheletük,
de a szentélyben meghagyják
érintetlenül szikrázó fehér
kehelyében a vérvörös velőt.*